Banka ve Finans Hukuku Dergisi

ISSN: 2147-1053
EISSN: 2149-4169

Web

Editör: Ramazan Çakmakçı Yayına Başladığı Yıl: 2012

Yayıncı: Legal Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. Yıllık Yayın Sayısı: 4

Yayın Yapması Gereken Aylar: Mart, Haziran, Eylül, Aralık Yayın Dili: Türkçe, İngilizce

Yayın Formatı: Basılı ve Elektronik Dizinlendiği Yıllar: 2012 - 2021 (Sosyal)

Konu Kategorisi: Sosyal > Sosyal Konu Alanları: Hukuk

Makale Sayısı	Atıf Sayısı	Kendine Atıf Sayısı
222	51	9

Atıf Alan Makale Sayısı	Atıf Ortalaması	Kendine Atıf Oranı
42	0,23	%0,18

Makale & Atıf Sayısı

ISSN: 2147-1053

BANKA VE FİNANS HUKUKU DERGİSİ

JOURNAL OF BANK AND FINANCE LAW

Üç Ayda Bir Yayınlanır
This journal is a peer reviewed journal published four times a year.

Cilt: 3 / Sayı: 11
Volume: 3 / Issue: 11
Yıl / Year: 2014

Banka ve Finans Hukuku Dergisi
Journal of Bank and Finance Law

"Hakemli Dergidir" / *"Peer reviewed Journal"*

Cilt: 3 / Sayı: 11
Volume: 3 / Issue: 11
Yıl / *Year*: 2014

Yayın Sahibi / *Publisher*: Legal Yayıncılık A.Ş. adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni*/On Behalf of Legal Yayıncılık INC. Publisher and Executive Editor*
Av./*Aal.* Lütfürrahman BAŞÖZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / *Responsible Manager*: Av./*Aal.* Ramazan ÇAKMAKCI

Yayın Yönetmeni/*Editor*: Prof. Dr. Hakan ÜZELTÜRK

Yayımcının Adı / *Name of Publishing Company*: Legal Yayıncılık A.Ş
(Sertifika No*./Certificate No.* 27563)
Tel.: 0 216 449 04 86

Basımcının Adı / *Printed by*: Net Kırtasiye Tanıtım ve Matbaa San. Tic. Ltd. Şti (Net Copy Center)
(Sertifika No*./Certificate No.* 13723)
Tel.: (212) 249 40 60

Basıldığı Yer / *Place of Publication*: İnönü Cad. Beytülmalcı Sk. No: 23/A Gümüşsuyu/Beyoğlu-İstanbul

Basım Tarihi / *Publication Date:* Ekim/*October* 2014

Yönetim Yeri / *Place of Management*: Bahariye Cad. No: 63/6 Kadıköy/İstanbul
Tel.: (216) 449 04 85 – 449 04 86
Faks/Fax: (216) 449 04 87

E-posta / *E-mail*: legal@legal.com.tr

URL: www.legal.com.tr

Yayın Türü / *Type of Publication*: Bu dergi yılda dört sayı olarak yayımlanan yerel, süreli, hakemli bir hukuk dergisidir.
This journal is a peer reviewed national law journal published four times a year.

ISSN: 2147-1053

Derginin Önerilen Kısa (Atıf) Adı: **BFHD**
*For citations please use the abbreviation: **"BFHD"***

Katkıda bulunmak isteyenler için iletişim bilgileri/
All correspondence concerning articles and other submissions should be addressed to:

E-mail: akademi@legal.com.tr
Telefon / *Phone*: 0 216 449 04 85
Faks / *Fax*: 0 216 449 04 87
Posta Adresi / *Postal Address*:
Bahariye Cad. Çam Apt. No: 63 D. 6 Kadıköy – İstanbul

Bu dergide yayımlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlara aittir.

Articles published in this journal represent only the views of the contributors.

Copyright © 2014

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, LEGAL YAYINCILIK A.Ş'nin yazılı izni olmadan, fotokopi yoluyla veya elektronik, mekanik ve sair suretlerle kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz, kayda alınamaz.

All rights reserved. No part of this publication may be copied, reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by means, without the prior expressed permission in writing of the LEGAL YAYINCILIK A.S.

BANKA VE FİNANS HUKUKU DERGİSİ
Bahariye Cad. Çam Apt. No: 63 D. 6 Kadıköy – İstanbul
Tel: (216) 449 04 85 – 449 04 86 Faks: (216) 449 04 87
İnternet adresi: www.legal.com.tr / E-posta: legal@legal.com.tr

BANKA VE FİNANS HUKUKU DERGİSİ

Cilt: 3 / Sayı: 11
Yıl: 2014

İÇİNDEKİLER

Makaleler 23

Sermaye Piyasası Kanunu ve Etkin Pişmanlık Üzerine Bir Not
Doç. Dr. Ali İhsan KARACAN 25

Çek Hesabı Açma ve Ödemeye İlişkin Muhatap Bankanın Yükümlülükleri
Araş. Gör. Sevda BORA 53

Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması Durumunda Tazminat Davası
Av. Zeynep Özge ÜNAL 85

Sermaye Piyasasında Pay Sahiplerinin Ayrılma Hakkı ve Önemli Nitelikteki İşlemler
Av. Derin ALTAN 117

Uzman Görüşleri 163

Genel İşlem Koşulları ve Bankalarca Kullandırılan Ticari Kredilerde Genel İşlem Koşullarının Uygulanması
Av. Şaziye Emel ARPACI 165

Türk Hukukundaki İlk Düzenleme: Gayrimenkul Yatırım Fonları
Yavuz AKBULAK (SPK Başuzmanı) 171

Rapor 191

Türkiye'de Bankacılık Sektörü 2009-2014 Haziran 193

Haberler 217

Yargıtay Kararları 373

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı 375
Yargıtay Hukuk Daire Kararları 379
Yargıtay Ceza Daire Kararları 403

[H] ÇEK HESABI AÇMA VE ÖDEMEYE İLİŞKİN MUHATAP BANKANIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

(THE DREWEE BANK'S LIABILITIES ON OPENING CHECK ACCOUNT AND PAYMENT)

Araş. Gör./*Res. Asst.* Sevda BORA[*]

ÖZET

Çekin ticari hayattaki önemi ve kaydi para yaratmadaki fonksiyonu sebebiyle hem özel hukuk hem kamu hukuku yönlü olarak çeke ilişkin birçok düzenleme yapılmıştır. Düzenlemelerdeki eğilim çek işlemlerinde bankaya daha ağır sorumluluklar vermek yönünde gelişim göstermektedir.

Bu çalışmamızda öncelikle kısaca çek hukukuna ilişkin düzenlemelere değinilecektir. Sonrasında bankanın çek hesabı açılmasında yükümlülükleri hesabın açılması, çek defteri verilmesi ve hesabın kapatılması aşamalarında genel olarak incelenecektir. Daha sonra, hamiline çek hesapları ve tacir tüzel kişinin hesaplarına ilişkin olarak getirilen bildirim yükümlülüğüne değinilecektir.

Bankanın ödemeye ilişkin yükümlülükleri ise genel olarak yapılması gereken incelemelere ve ödeme şekillerine değinildikten sonra çekin karşılığının bulunması ve kısmen veya tamamen bulunmaması hallerindeki yükümlülükler şeklinde ayrılarak incelenecektir. Son olarak çalışmamızda bankaların çeke duyulan güveni artırıcı işlemlerine işaret edilecektir.

Anahtar kelimeler: Çek hesabı, muhatap banka, karşılıksız çek, bankanın sorumluluğu.

[H] Hakem denetiminden geçmiştir.

[*] Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk Anabilim Dalı.

ABSTRACT

Thanks to importance of checks in the commercial life and function of it in creating deposit money, many arrangements were regulated about checks in both private law and public law. Regulatory trends in check shows further progress on giving heavier responsibilities to the bank.

This study will first briefly be referred to law regulations. Subsequently, the bank's checking account opened obligations in opening the account, giving checkbook and closing account stages generally will be examined. Then, the reporting requirements imposed in relation to bearer check accounts and merchant legal person accounts will be mentioned.

The Bank's obligations relating to the payment, after generally addressing to the payment examinations and terms, will be examined by separating in the form of pull the provision to be available and partially or completely not to be available. Finally, our study pointed to bank's operations on enhancing trust that check will be paid.

Keywords: *Check account, drawee bank, overdraft cheque, the bank's liabilities.*

***

I. İLGİLİ DÜZENLEMELER

Bankaların kaydi para yaratmasında çekin önemi büyük olduğundan, çek ticari hayatta oldukça önemli bir ödeme aracıdır[1]. Çek ilk olarak Ticaret Kanununda düzenlenmiş ancak çekin güvenilir bir ödeme aracı olmasını sağlamak adına 19.03.1985 tarihli 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'la çeke ilişkin Ticaret Kanunu dışında da düzenlemeler getirilmiştir[2]. Karşılıksız çek keşide etmenin ağır yaptırıma bağlandığı bu

[1] Hasan Pulaşlı, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 2. Baskı, İstanbul: Adalet Yayınevi, 2012, §23, N. 10; Mehmet Bahtiyar, Kıymetli Evrak Hukuku, Yeni TTK'ya Uyarlanmış 11. Bası, İstanbul: Beta, 2013, s. 120; Alptekin Güney, Banka Hukuku, İstanbul: Beta, 2012, s. 103.

[2] Bu Kanun'da çek hesabının açılması ve çek defterlerinin basımına ilişkin sıkı şekil şartları ve kurallar getirilmiş, ileri tarihli çek kabul edilmemiş ve bu çeklere de ibraz gününde kısmen veya tamamen karşılıksız çıkan çekle aynı sonuçların bağlanması kabul edilmiştir. Diğer özellikler için bkz. TBMM, Çek Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/710) (Genel Gerekçe ve Madde Gerekçeleri), N. 1,

yasa, uygulamada beklenenin aksine bu suçun azalmasını sağlayamamış, suçun unsurlarına[3] ilişkin eksiklikler nedeniyle yaptırım uygulanmasında da sorunlar yaşanmıştır.

Uygulamadaki ihtiyaçlar sebebiyle 3167 sayılı Kanun 1993[4], 1998[5] ve 2003[6] yıllarında değişikliğe uğramıştır. Ancak bu değişiklikler de uygulamadaki ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalmış, özellikle çekin kayıt dışı ekonominin ve perdelemenin aracı olmaktan çıkarılması ve çek hesaplarına ilişkin bankaların yükümlülüklerinin derinleştirilmesi için 14.12.2009 tarihinde 5941 sayılı Çek Kanunu (ÇK) kabul edilmiştir[7]. Son olarak ÇK, 31.01.2012 tarihli 6273 sayılı Kanunla değişikliğe uğramış ve bu değişiklikle borçtan dolayı hapis cezası verilmemesi ilkesi göz önüne alınarak, ekonomik suçlara ekonomik cezalar verilmesi ilkesi benimsenmiştir. Karşılıksız çeke ilişkin hukuki ve cezai sorumluluk, hukuki ve idari sorumluluğa çevrilmiş; karşılıksız çek düzenlemenin

http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss445.pdf (13.04.2013 tarihinde erişilmiştir.).

[3] Suçun oluşabilmesi ve cezalandırılabilmesi için ilk uygulamalarda dolandırıcılık suçuna ilişkin unsurların gerçekleşmesi gerekli görülmüştü. Çek Kanunu (ÇK) uygulamasında şeklen geçerli bir çek bulunması, çekin meşru hamil tarafından ve ibraz süresi içerisinde bankaya ibraz edilmiş olması, ibraz gününde kısmen veya tamamen çekin karşılıksız kalması, karşılıksız kalma durumunun tespit ettirilmiş olması, düzeltme hakkının kullanılmamış ya da hamilin zararının karşılanmamış olması ve son olarak da hamilin şikâyette bulunmuş olması şartları aranmıştır (bkz. Mehmet Bahtiyar, Kıymetli Evrak Hukuku, Gözden Geçirilmiş 6. Bası, İstanbul: Beta, 2009, s. 137 vd.). Özellikle "geçerli bir çek bulunması" şartına ilişkin olarak uygulamada sorunlar yaşanmıştır. Vergi numarasının ÇK'da zorunlu unsur olarak düzenlendiği dönemde, vergi numarasının çek yaprağında bulunmamasının çekin geçersiz olması sonucunu doğuracağından bahisle, üzerinde vergi numarası bulunmayan karşılıksız çekler için yaptırım uygulanamamıştır. Örnek kararlar için bkz. YCGK, T. 12.7.2005, E. 2005/6-53, K. 2005/93; Y. 10. CD, T. 22.12.2003, E. 2003/3718, K. 2003/22711 Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası.

[4] 14.01.1993 tarihli 3863 sayılı Kanun'la, 3167 sayılı Kanun'un karşılıksız çeke ilişkin 16. maddesi değiştirilmiş ancak bu değişiklik Anayasa Mahkemesinin T.29.09.1995, E.1998/8, K. 1995/50 sayılı kararıyla anayasaya aykırı olduğu gerekesiyle iptal edilmiştir.

[5] 02.04.1998 tarihli 4358 sayılı Kanun'la vergi numarasının kullanımına ilişkin olarak 3. madde yeniden düzenlenmiştir.

[6] 26.02.2003 tarihli 4814 sayılı Kanun'la köklü bir değişiklik yapılmış ve tüm maddeler revize edilerek sistem yeniden inşa edilmiştir.. Bilgi için bkz. Çek Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/710), N. 6.

[7] ÇK Genel Gerekçe, N. 10.

müeyyidesi olan adli para cezası ve ödenmemesi halinde adli para cezasın hapis cezasına çevrilerek infaz edilmesi hükümleri[8] yerini idari yaptırım olarak öngörülen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına bırakmıştır[9]. ÇK, 3167 sayılı Kanunun aksine sadece çek hamillerinin korunmasını değil, piyasanın korunmasını amaçladığından esasen farklı bir felsefeye sahiptir[10]. Bu sebeple hem içeriği hem müeyyideleri göz önüne alındığında 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nda özel hukuk yönüyle düzenlenen çek, ÇK'da ceza hukuku ağırlıklı düzenleyici hükümlerin yer aldığı kamu hukuku alanına kayan bir yapıyla düzenlenmiştir[11].

ÇK bankalara basiretli ve özenli hareket etme[12] ve çeşitli alanlarda ilgili kurumlara bildirimde bulunma görevleri yüklemiş, banka personeline çek işlemlerine yönelik cezai müeyyideler getirmiş ve sonuç olarak ÇK'nın hedeflerinin gerçekleştirilmesinde bankalara önemli sorumluluklar yüklemiştir[13]. Öyle ki çek işlemlerinde sorun yaşamamak için, kusursuz sorumluluğa ilişkin düzenlemeler de göz önüne alındığında, bankaların çek işlemleri için özel bölümler açması ve bu bölümlerde çek işlemlerinde uzmanlaşmış bir kadroyla çalışması artık bir gereklilik niteliğini almaktadır.

---

[8] Bkz. 6273 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılan ÇK'nın "Ceza sorumluluğu, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı" başlıklı 5. maddesi ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Adlî para cezasının infazı" başlıklı 106. maddesi.

[9] Bkz. TBMM, Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/538, 2/85, 2/119), Genel gerekçe, s. 4. http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss137.pdf (13.04.2013 tarihinde erişilmiştir.);

[10] Bkz. ÇK Genel Gerekçe, N. 16.

[11] Aynı hukuki nitelendirmeyi tasarı da yapmaktadır. Bkz. ÇK Genel Gerekçe, N. 20; Kamu hukuku ağırlıklı düzen hükümleri getirildiği yönünde bkz. N. Füsun Nomer Ertan, "Çek Kanunu Tasarısı Taslağında Tacir Çeki ve Matbu Hamiline Çek", Legal Hukuk Dergisi, S. 79, 2009, s. 2049; Mali konuların da dâhil edilmesiyle ÇK'nın amacının aşıldığı yönünde bkz. Pulaşlı, §32, N. 4.

[12] TTK m. 18, f. 2 hükmü gereğince tüm tacirlere zaten böyle bir yükümlülük getirilmiş olduğundan böyle bir düzenlemenin tekrar niteliğinde olduğu yönünde bkz. Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, Güncellenmiş 18. Bası, İstanbul: Turhan Kitabevi, 2013, s. 256 vd.

[13] ÇK Genel Gerekçe, N. 26 ve 27; Eski düzenlemelerde de bankalara bu tarz sorumluluklar yüklendiği ancak ÇK ile sistemin etkili kılınmasının hedeflendiği yönünde bkz. Reha Poroy ve Ünal Tekinalp, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Gözden Geçirilmiş 21. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013, N. 507.

II. BANKANIN ÇEK HESABINA İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. Genel Olarak

1. Çek Hesabı Açılmasında

Bankalar, çek hesabı açtırmak isteyen kişinin öncelikle çek hesabı açma konusunda yasaklı olup olmadığını araştırmalıdır (ÇK m. 2, f. 1). Bunun tespitinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası[14] kayıtları esas alınır (ÇK m. 2, f. 2)[15]. Çek hesabı açılırken ve çek defteri talep edilirken de ilgili kişinin yasaklı olmadığına dair beyanı ve imzası alınmalıdır (ÇK m. 2, f. 3). Tüzel kişiler için verilen beyanda; ayrıca tüzel kişinin yönetim organında görev yapan, temsilcisi olan veya imza yetkilisi olan kişilerin de çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı belirtilmelidir (ÇK m. 2, f. 3).

Yapılan araştırma sonucunda çek hesabı açmak isteyen gerçek kişinin, tüzel kişi ise, yönetim organında görev yapan, temsilcisi olan veya imza yetkilisi olan kişinin çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunduğu anlaşılırsa bu kişilere çek hesabı açılmayacaktır (ÇK m. 2, f. 4). Böylece hakkında çek hesabı açma yasağı bulunan kişilerin bir tüzel kişinin üst düzey yönetiminde görev alması dolaylı olarak engellenmiş olacaktır. Cezaların şahsiliği ilkesine aykırı olan ve çalışma hürriyetini engelleyen bu hüküm doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir ancak madde gerekçesinde bu sonuç hükmün amacı olarak vurgulanmıştır[16]. Kanaatimizce bu düzenleme, her ne kadar çalışma hürriyetini kısıtlasa da, ekonomik suça ekonomik ceza verilmesi ilkesinin dolaylı olarak bir

---

[14] 31.1.2012 tarihli ve 6273 sayılı Kanun m. 1 hükmü ile değiştirilmeden önce, bu araştırma için adli sicil kayıtları esas alınmaktaydı. Ancak karşılıksız çek suçuna kanun değişikliği sonucu artık adli yaptırım öngörülmediğinden sicil kayıtlarına bakarak inceleme yapılması mümkün olmayacaktır. Bkz. ÇK Değişiklik, m. 1 gerekçesi.

[15] Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına ilişkin bilgiler, güvenli elektronik imza ile imzalandıktan sonra, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına elektronik ortamda bildirilir. Bu bildirimler ile bankalara yapılacak duyurulara ilişkin esas ve usuller, Adalet Bakanlığının uygun görüşü alınarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından belirlenir (ÇK m. 5, f. 8).

[16] Bkz. ÇK m. 2 gerekçesi;. Bkz. Abuzer Kendigelen, "Çek Kanunu Tasarısı Taslağının Hukuki Açıdan Değerlendirilmesi", Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 8, 2006, s. 177-186; Anayasaya aykırılığı tartışıldığına yönelik bkz. Kendigelen (Ülgen/Helvacı/ Kaya), Kıymetli Evrak Hukuku, Güncellenmiş 7. Basıdan 8. (Tıpkı) Bası, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013, N. 942.

tezahürü niteliğindedir. Nitekim yalnızca bu kişilere üst düzey görevler verilmesi yani dolaylı olarak yüksek kazanç elde edebilecekleri alanlarda çalışmaları engellenmiştir. Ayrıca tüzel kişinin üst düzey yönetiminde, kendi işlerinde dahi gerekli özeni göstererememiş kişilerin bulunmaması, tüzel kişinin de menfaatinedir. Ek olarak çek hesabı açma ve düzenleme yasağı olan kişilerle çalışılmak isteniyorsa ilgili tüzel kişinin ödemelerini mutlaka çekle yapması da gerekmemektedir. Burada tercih tamamen tüzel kişide olduğundan uygulama için bu tür engellerin sorun yaratmayacağı kanaatindeyiz.

Çek hesabı açmak isteyen kişi, bankaya gerçek dışı beyanda bulunursa üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile; hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi adına çek hesabı açan banka görevlisi de üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır (ÇK m. 7, f. 3 ve 7). Kanaatimizce banka görevlisini şikâyet hakkına, hamil ve banka yanında düzenleyen de sahiptir[17]. Her ne kadar kendi hukuka aykırı davranışıyla bu sonuca sebebiyet vermiş olsa da bu durum şikâyet hakkına sahip olmadığı anlamına gelmez. Nitekim bu halde düzenleyenin de gerçek dışı beyanda bulunmuş olduğu açıklığa kavuşacağından zaten şikâyette bulunması bu sebeple mümkün olmayacaktır.

Çek hesabı açmak isteyen kişinin ekonomik ve sosyal durumunun belirlenmesinde de bankanın gerekli özeni göstermesi gerekmektedir (ÇK m. 2, f. 1). Bu belirleme hem kişinin ekonomik ve sosyal durumunun uygunluğunu hem de çek kullanmasını gerektirecek bir sosyal konumda bulunmasını içerecektir[18]. Ekonomik durum incelemesi piyasa koşullarının incelenmesiyle tespit edilebilecektir ancak sosyal konumun değerlendirilmesinin yapılması kolay olmayacaktır[19]. Banka kimlik tespiti için kişinin fotoğraflı nüfus cüzdanı, pasaport veya sürücü belgesi

[17] Banka görevlisini şikâyet etme hakkının hesap sahibinde değil hamilde ya da bankada olabileceği yönünde bkz. Süheyl Donay, "Yeni Çek Kanunu Hakkında Görüşler", Kazancı Hukuk Dergisi, S. 67-68, 2010, s. 182.

[18] ÇK m. 2 gerekçesi.

[19] Kişilerin mesleğinin temel alınabileceği yönünde bkz. Donay, s. 177; Asgari sermaye ile kurulan, önemli bilanço açığı olan, ödemelerini aksatan, ödeme aczine düşen, iflas erteleme kararı alan şirketlerin de dikkatli değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz. Poroy/Tekinalp, N. 507c ve 509d; Aşırıya kaçan incelemelerin çek kullanımının yaygınlaşmasını engelleyebileceği yönünde bkz. Ali Bozer ve Celal Göle, Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Bası, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 2013, s. 227.

örneklerini, yerleşim yeri belgelerini, vergi kimlik numaralarını, tacir olanların ayrıca ticaret sicili kayıtlarını, esnaf ve sanatkâr olanların ise esnaf ve sanatkâr sicili kayıtlarını almakla yükümlüdür (ÇK m. 2, f. 2). Yerleşim yeri yurt dışında bulunan kişiler ise, bankaya kendileri ile ilgili olarak Türkiye'de bir adres bildirecektir (ÇK m. 2, f. 2). Hesap açılırken bankaya bildirilen bu adres, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı ile ilgili olarak yapılan tebligatların Tebligat Kanunu m. 35'e göre derhal yapılması imkânı verdiğinden; adresin doğru olarak bildirilmesi ve değişiklik halinde güncellenmesi büyük önem taşır. Nitekim adres yanlış bildirilse ya da terkedilmiş olsa bile tebligat yapılmış sayılacaktır (ÇK m. 5, f. 5). Hamiline düzenlenecek çekler için sadece bu çeklere ilişkin işlemlerin işlendiği ayrı çek hesapları açılır (ÇK m. 2, f. 6).

2. Çek Defteri Verilmesinde

Çek defteri basılması münhasıran bankanın yükümlülüğündedir (ÇK m. 2, f. 5)[20]. Çek hesabı açılırken çek defterinin talep edilmesi ile mevcut bir çek hesabı için çek defteri talep edilmesinde bankanın araştırma yükümlülüğü aynıdır. İkincisinde banka, hesap açılırkenki durumun korunup korunmadığını araştıracaktır. Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunan kişiye veya bu kişinin yönetim organında görev yaptığı veya temsilcisi ya da imza yetkilisi olduğu tüzel kişiye, beyanname almadan veya beyannameye rağmen çek defteri veren banka görevlileri elli günden yüz elli güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılacaktır (ÇK m. 7, f. 3).

Çek defterleri tacir olan, olmayan ve hamiline şeklinde ayrılır[21]. Tacir çeki ayrımı, mukayeseli hukuktan etkilenilerek, çekin güvenli bir ödeme aracı olduğu algısının güçlendirilmesi için getirilmiştir. Mukayeseli hukukta, düzenleyenler de çek basabildiğinden tacirlerin özel tasarımla piyasaya sürdüğü çeklerinin tacirin kişiliğinden kaynaklı olarak itibarlı görülmesi sebebiyle, Türk hukukunda banka aracılığıyla da olsa

[20] Çek defteri basmaya veya bastırmaya kanunen yetkili kılınanlar dışında çek defteri basanlar ve bastıranlar iki yıldan beş yıla kadar hapis ve binbeşyüz güne kadar adlî para cezasıyla cezalandırılır (ÇK m. 7, f. 8). Türk hukukunun aksine bazı hukuk sistemlerinde bankalar dışında, düzenleyenler bizzat da çek defteri basabilmektedir. Bkz. ÇK Genel Gerekçe, N. 22.

[21] Bu ayrımın zaten sorunlu olan uygulamayı daha da zorlaştıracağı yönünde bkz. Emin Cem Kahyaoğlu, "5941 sayılı Çek Kanunu ile İlgili Tesbitler", Kazancı Hukuk Dergisi. S. 67-68, 2010, s. 142.

tacirin kişiliğini çeke yansıtmasının sağlanmasının amaçlandığını söyleyebilir. Ancak çekin güvenli bir ödeme aracı olması algısı ile çek düzenleyenin güvenilir kişi olması algısının karıştırılmaması gerekmektedir[22]. Tacir kişilerin, işletmesiyle ilgili işlemlerde tacir olanlara özgü çek yapraklarını kullanması gerekmektedir[23]. Çek defteri verilmesinde bankanın inceleme yükümlülüğünü yerine getirmesi büyük önem taşır. Tacir olmayan kişiye, tacir kişiye verilmesi gereken çek defterini veren banka görevlisi hakkında elli günden yüz elli güne kadar adlî para cezasına hükmolunur (ÇK m. 7, f. 2).

Hamiline düzenlenecek çekler için ayrı bir "hamiline çek hesabı" açılacaktır. Bu çekler tacir olan ve olmayan ayrımından birine özgülenmediğinden her halde de hamiline çek yaprağı kullanılabilecektir[24]. Hamiline düzenlenecek çeklerde, mutlaka hamiline çek defteri yapraklarının kullanılması gerekir. Aksi halde hamiline çek defteri yaprağını kullanmadan hamiline çek düzenleyen kişi, bu aykırılığı içeren her bir çekle ilgili olarak, Cumhuriyet savcısı tarafından üç yüz Türk Lirasından üç bin Türk Lirasına kadar[25] idarî para cezası ile cezalandırılacaktır (ÇK m. 7, f. 9). Bu halde tacir gerçek kişilerin; tacir hamiline, tacir olmayan hamiline, tacir olan (nama/emre yazılı), tacir olmayan(nama/emre yazılı) çek karnesi olmak üzere dört adet çek defteri olacaktır [26].

Çek defterlerinin baskı şekli; Maliye Bakanlığı, Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin görüşü alınarak, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca Resmî Gazetede yayımlanacak tebliğe göre belirlenecektir[27]. Tacir olan ve tacir olmayan kişilere verilecek çek-

---

[22] Bkz. Nomer Ertan, s. 2040; Yaratılan ayrımla çekin güvenilirliğinin artırılmasının sağlanamayacağı yönünde bkz. Ömer Teoman, "Yeni Çek Yasası "Tacir Çekleri"ni Getiriyor", Referans Gazetesi, 27 Mayıs 2009, s. 22.

[23] ÇK m. 2 gerekçesi; Bu hükmün tacirin tüm borçları için iflasa tabi olacağı ve kural olarak tüm borçlarının ticari olduğu ilkelerini hiçe saydığı yönünde bkz. Teoman, "Yeni Çek Yasası "Tacir Çekleri"ni Getiriyor", s.22; Nomer Ertan, s. 2042.

[24] Güney, s. 108.

[25] 31/1/2012 tarihli ve 6273 sayılı Kanun m. 5 ile değiştirilmeden önce, aykırılığın yaptırımı "bir yıla kadar hapis" cezasıydı.

[26] Bu durumun çek kullanımında karışıklığa yol açacağı yönünde bkz. Nomer Ertan, s. 2050.

[27] Bkz. 20.01.2010 tarihli 27468 Resmi Gazete sayılı, Çek Defterlerinin Baskı Şekline, Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktar ile Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ (Sayı: 2010/2) http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100120-11.htm

ler ile hamiline düzenlenecek çekler, açıkça ayırt edilebilecek biçimde bastırılır (ÇK m. 2, f. 6). Ancak tebliğle yalnızca tacir olan, olmayan ve hamiline ibarelerine özgü olarak renk ve yazımda birlik sağlandığından, uygulamada aynı tür ancak farklı bankalardaki çekler arasında büyük farklılıklar vardır[28]. Tebliğde yalnızca bu ibarelerin değil tüm çek yaprağı için belli renk ya da desenlerin öngörülmesi ayırt etmeyi sağlama açısından daha pratik olabilirdi. Nitekim bu haliyle tebliğdeki kurallara uyulması şartıyla bankalar dilediği renk ve desende çek yaprağı basabilmektedir[29]. Çek defterinin her bir yaprağında; çek hesabının numarası, çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı, çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı, tüzel kişinin adı, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası ve çekin basıldığı tarih yer alacaktır (ÇK m. 2, f. 7).

Çekin geçerli olabilmesi için; her bir çek yaprağında "çek" kelimesi, kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havale, ödeyecek kişinin, "muhatabın" ticaret unvanı, ödeme yeri, düzenlenme tarihini ve yeri ile düzenleyenin imzasının bulunması yeterli ve gereklidir (TTK m. 780). Bunlar dışında ÇK'da belirtilen diğer unsurların da muhatap

(27.04.2013 tarihinde erişilmiştir.); Bu tebliğ 3.01.2012 tarihli 28222 Resmi Gazete sayılı 2012/2 numaralı tebliğ ile değişiğe uğramıştır. http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120303-3.htm (27.04.2013 tarihinde erişilmiştir.).

[28] İlgili tebliğ m. 3, d bendine göre çek yaprakları şu şekilde ayırt edilecektir;

"1) Tacir çeklerinde zemini lacivert (renk kodu: PANTONE 314 U) olan çerçeve içerisinde beyaz renkte (negatif görüntü) ve büyük harflerle "TACİR" ibaresi yer alır.

2) Hamiline düzenlenen tacir çeklerinde zemini kırmızı (renk kodu: PANTONE Warm Red U) olan çerçeve içerisinde beyaz renkte (negatif görüntü) ve büyük harflerle, Hamiline ifadesi ikinci satırda olmak üzere, "TACİR HAMİLİNE" ibaresi yer alır. Ayrıca bu tür çekler, lehtar ismi için ayrılan kısımda "HAMİLİNE" ibaresi yer alacak şekilde bastırılır.

3) Tacir olmayan kişi çeklerinde zemini yeşil (renk kodu: PANTONE 384 U) olan çerçeve içerisinde beyaz renkte (negatif görüntü) ve büyük harflerle "TACİR OLMAYAN" ibaresi yer alır.

4) Hamiline düzenlenen tacir olmayan kişi çeklerinde zemini kahverengi (renk kodu: PANTONE 168 U) olan çerçeve içerisinde beyaz renkte (negatif görüntü) ve büyük harflerle, Hamiline ifadesi ikinci satırda olmak üzere, "TACİR OLMAYAN HAMİLİNE" ibaresi yer alır. Ayrıca bu tür çekler, lehtar ismi için ayrılan kısımda "HAMİLİNE" ibaresi yer alacak şekilde bastırılır."

[29] Mustafa Erdem Can, "Çek Kanunu Kapsamında Bankaların Çeke İlişkin Görevleri ve Sorumlulukları", Kazancı Hukuk Dergisi, C. 8, S. 91-92, 2012, s. 49; Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya), N. 943.

bankanın tebliğe uygun olarak çek basma görevini yerine getirmesi için bulunması gereklidir. Ancak TTK'daki zorunlu içerik sağlandıktan sonra geri kalan eksiklikler çekin geçersizliği sonucunu doğurmayacaktır (ÇK m. 2, f. 9)[30].

3. Çek Hesabının Kapatılmasında

Banka yalnızca çek hesabı sahibinin ya da yasal temsilcisinin yazılı talebi ile[31]; ya da mevduat veya katılım fonu zamanaşımı süresinin dolması üzerine çek hesabını kapatabilir (ÇK m. 2, f. 10). Ayrıca hesap sahibi hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmesiyle de hesap kapatılacaktır. Bu haller dışındaki sebeplerde de çek hesabının kapatılıp kapatılamayacağı tartışmalıdır[32].

Banka hesap açılırken almakla yükümlü olduğu, yasaklılık ve açık kimlik tespiti için kullandığı belgeleri hesap kapatıldıktan itibaren 10 yıl süre ile saklamak zorundadır (ÇK m. 2, f. 2). Bu yükümlülüğe aykırılık halinde ilgili bankaya Cumhuriyet savcısı tarafından beş yüz Türk Lirasından beş bin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir (ÇK m. 7, f. 10).

B. Bankanın Bildirim Yükümlülüğü

1. Hamiline Çek Hesapları ve Hamiline Çeklerde

Bankalar, hamiline çek hesabı sahiplerinin açık kimlikleri, adresleri, vergi kimlik numaraları, bu hesaplardan ödeme yapılan kişilere ait kimlik, adres ve vergi kimlik numaraları ile bu kişilere yapılan ödemele-

[30] Bankanın tebliğe aykırı şekilde çek yaprağı basması halinde ÇK kapsamında herhangi bir yaptırım öngörülmemiştir. Ancak çek yapraklarındaki bu aykırılıklar sebebiyle, hesap sahibine karşı edimin ayıplı ifası söz konusu olacağından, hesap sahibinin talebi (ikazı) üzerine banka tebliğe uygun şekilde tekrar işlem yapmalıdır. Nitekim bankanın kasıtlı olarak düzenlemelere aykırı çek defteri basması ihtimali oldukça düşüktür. Hesap sahibinin talebine rağmen banka işlemi yenilemez ve/veya somut olayda bu aykırılıklar bir zarara yol açarsa, banka zarar görenlere karşı tazminat yükümlülüğü altında olmalıdır.

[31] Maddede yer almamakla birlikte çek hesabını açmada yetkili olan vekilin çek hesabının kapatılmasında da yetkili olması gerektiği yönünde bkz. Metin Topçuoğlu, "Yeni Çek Kanunu Çerçevesinde Çeklerde Gerçek Kişilerin Temsili ve Temsilin Sonuçları", BATİDER, C. 26, S. 4, 2010, s. 145; İsmail Kırca, 5941 Sayılı Çek Kanunu – Konferans (22 Ocak 2010), Ankara: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 2010, s. 13.

[32] Tartışmalar için bkz. Poroy/Tekinalp, N. 513a.

rin tutarları ve üzerinde vergi kimlik numarası bulunmayan çeklere ilişkin bilgileri Gelir İdaresi Başkanlığına elektronik ortamda bildirmekle yükümlüdür (ÇK m. 4, f. 1)[33]. Bu bildirimin amacı ise çekin terörün finansmanı, kara para aklanması ve kayıt dışı ekonominin aracı olarak kullanılmasının engellenmesidir[34].

Hamiline çekler için özel olarak bir çek hesabı açılacağından, bu hesaplar için çıkartılmış hamiline yazılı çek yapraklarının kullanılması gereklidir. Ancak düzenleyen hamiline olmayan çek yaprağını hamiline olarak değiştirirse bankalar bu durumu tespit etmeleri hâlinde, mevcut delilleriyle birlikte, tespit tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Cumhuriyet başsavcılığına ve Gelir İdaresi Başkanlığına durumu bildirmekle yükümlüdür (ÇK m. 4, f. 3). Bu bildirimle hem ÇK açısından cezai hükümler işletilecek (bkz. ÇK m. 7, f. 9) hem de Gelir İdaresi Başkanlığı vergi hukuku yönünden inceleme başlatabilecektir[35]. Ancak bankaların bu bildirim yükümlülüğünü yerine getirmemeleri bir müeyyideye bağlanmamıştır[36].

Çek defterlerinin basımındaki şekil kuralları her ne kadar aykırılık halinde hapis ve para cezasıyla müeyyide getirmiş olsa da bu aykırı kullanımlar çekin geçersizliğine yol açmayacaktır. Nitekim TTK'ya göre, matbu olarak hamiline ibaresi içermeyen çek yapraklarına hamiline kaydı koyularak hamiline hale getirilmesi mümkündür (bkz TTK m. 785, f. 2). Ancak hamiline olmayan çek yapraklarının iradi olmayarak hamiline çek haline gelmesi de mümkündür. Çekin kimin lehine düzenlendiğinin anlaşılamaması, lehtar bölümünün boş bırakılması, düzenleyenin lehtar olarak kendini gösterip beyaz ciroyla çeki teslim etmesi ya da hamilin beyaz ciroyla çeki başkasına vermesi hallerinde çek hamiline düzenlenmemiş olsa da hamiline çekle aynı sonuçları doğurabilecektir[37].

---

[33] Bu bilgilendirme dönemler halinde yapılır ve bu dönem ve süreleri Gelir İdaresi Başkanlığı belirler. Belirleme yapılırken Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin görüşleri de alınır (ÇK m. 4, f. 1).

[34] ÇK Genel Gerekçe, N. 19.

[35] ÇK Genel Gerekçe, N. 24.

[36] Bankaların itibarlı müşterileri için bu bildirimde bulunmaktan kaçınabileceği yönünde bkz. Nomer Ertan, s. 2048; Müeyyideye bağlanması gerektiği yönünde bkz. Pulaşlı, §34, N. 32.

[37] Nomer Ertan, s. 2047 vd.

Bu hallerde düzenleyenin sorumlu tutulup tutulmayacağı açık değildir[38]. Ancak belirtmekte fayda vardır ki hamiline çek yapraklarının değiştirilerek nama ya da emre yazılı hale getirilmesi TTK kapsamında çekin geçersizliği sonucunu doğurmamakta ve bununla birlikte suçta ve cezada belirlilik ilkesi uyarınca ÇK kapsamında da herhangi bir yaptırımı bulunmamaktadır[39].

2. Tacir Tüzel Kişi Hesaplarında

ÇK m. 4, f. 2'ye göre; tacir tüzel kişi veya onun faaliyetleri ile ilişkilendirilmek kaydıyla, tüzel kişinin gerçek kişi ortakları, ortakların ilgili bulunduğu veya tüzel kişinin veya ortaklarının etkisi altında bulundurduğu gerçek kişiler ile tüzel kişinin yönetim organında görev alan veya temsilcisi sıfatını taşıyan gerçek kişiler adına açılmış olan çek hesapları, tacir tüzel kişiye ait kabul edilir[40]. Hükmün lafzı, hamile üçüncü kişilerin hesabına başvuru imkânı tanındığı şeklinde yorumlanabilecek niteliktedir[41]. Özellikle Yargıtay'ın bir firmanın çalışanına ait banka hesabını tüzel kişiye ait banka hesabı olarak değerlendirdiği kararı çek hesapları için de böyle bir imkânın getirilmiş olduğunu düşündürmektedir[42]. Ancak tüzel kişilik perdesini kaldırma yoluna gidecek düzeyde hamilin bilgi sahibi olması somut olayda mümkün olamayacaktır. Nitekim ilgili kararda da bu yola giden ve başarılı olan alacaklı, hesapları uhdesinde barındıran bankadır.

ÇK m. 4, f. 2 hükmünün temelinde, hamillerin çekin karşılıksız çıkması kadar, düzenleyenin hilelerinden de korunması gerektiği inancı

---

[38] ÇK ve TTK'daki ikiliğin sona erdirilerek çeke ilişkin hükümlerin çelişkilerden uzak tek bir kanunda düzenlenmesinin uygun olacağı yönünde bkz. Pulaşlı, §33, N. 8.

[39] Pulaşlı, §34, N. 36.

[40] Bu nitelendirmeyle hukuki olarak değil ekonomik olarak bir ayniyet yaratılmak istendiği yönünde bkz. Kırca, s.22.

[41] Ancak hükmün gerekçesinin kayıt dışı ekonomiyi denetim altına almak olduğu göz önüne alındığında bunun mümkün olmaması gerektiği yönünde bkz. Nomer Ertan, s. 2043; Hükmün buna imkân tanıyabileceği yönünde bkz. Erol E. Ulusoy, "Çek Kanunu Tüzel Kişilik Perdesini Aralıyor", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, 2010, s. 71 vd.

[42] Olayda, alacaklı banka, borçlu firma adına çalışan bir kişinin hesabına, borçlu firma bayilerince sürekli ve yüklü miktarda havale gönderildiğini fark etmiş ve hesaptaki parayı kredi borcuna karşılık olarak tahsil etmiştir. Yargıtay bu olayda çalışanının hesabını firma hesabı olarak değerlendirmiştir. Y. 11. HD. T. 19.1.2004, E. 2003/5439, K. 2004/327, Kazanı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası.

yatmaktadır[43]. Bu hükümle hukuka aykırı şekilde menfaat temin eden düzenleyenin tüzel kişilik perdesini kötüye kullanması açık kanun hükmüyle engellenmiş[44] ve ÇK m. 4 tüzel kişilik perdesinin aralanmasını kural olarak kabul etmiştir[45]. Böyle bir ilişkinin varlığına dair emarelerin bulunması hâlinde, hesabın bulunduğu banka şubesi, durumu Gelir İdaresi Başkanlığına bildirmekle yükümlüdür (ÇK m. 4, f. 2). Ancak bu bildirim yükümlülüğü ile bankalara vergi kaçıranları tespit gibi idari bir görev yüklemek bankacılık uygulamaları ile de örtüşmemektedir[46]. Nitekim bu yükümlülüğe aykırılığın bir müeyyidesinin olmaması tamamen bankanın tercihine bırakılmış bir alan olduğunun göstergesidir[47].

Tacirin ticarî işletmesiyle ilgili iş ve işlemlerinde, tacir olmayan kişinin çek defterini kullanarak çek düzenleyen ve düzenleten kişi altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (ÇK m. 7, f.1)[48]. Hü-

---

[43] Bkz. ÇK Genel Gerekçe, N. 18.

[44] Uygulamada tüzel kişi tacirlerin hesabı üzerinden ortakların şahsi borçlarını ödemek amacıyla çek keşide edilebildiği yönünde bkz. Nomer Ertan, s. 2037.

[45] Tüzel kişilik perdesinin aralanması, tüzel kişinin onu oluşturan organlardan bağımsız olarak malvarlığı ve kişiliğe sahip olması ve borçlarından da organların değil tüzel kişiliğinin sorumlu olması ilkelerinin kötüye kullanılması halinde son imkan olarak başvurulan istisnai bir hukuki çaredir. Alman ve İsviçre hukukunda genel olarak "durchgriff" kavramı kullanılmakta, İngiliz ve Amerikan hukukunda ise "lifting/piercing the corporate veil" ya da "disregard of legal entity" şeklinde ifade edilmektedir. Türk Hukukunda ise kavram olarak perde, tül veya örtüden bahsedilmekte ve bunun kaldırılması, delinmesi ya da aralanması şeklinde ifadelere yer verilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Veliye Yanlı, Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay Sahiplerinin Ortaklık Alacaklılarına Karşı Sorumlu Kılınması, İstanbul: Beta, 2000, s. 13; Gülören Tekinalp ve Ünal Tekinalp, "Perdeyi Kaldırma Teorisi", Prof. Dr. Reha Poroy'a Armağan, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1995, s. 389; Gökhan Antalya,"Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Teorisi", Uluslararası Ticaret Sempozmu: Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması, 2008, s. 143 vd; Türk Hukukunda da uygulaması olan tüzel kişi perdesinin aralanmasına ilişkin örnek kararlar için bkz. Y. 23. HD, T. 19.06.2012, E. 2012/3083, K. 2012/4296, UYAP Mevzuat-İçtihat Programı 2013; Y. 19. HD. T. 2.11.2000, E. 2000/5828, K. 2000/7383 ve Y. 23. HD, T. 19.02.2013, E. 2013/4903, K. 2013/6314, Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası.

[46] Vergi ilişkisinin çözümünde bankanın görevlendirilmesinin anlamlı olmadığı yönünde bkz. Donay, s. 185; Pulaşlı, §34, N. 27 ve N. 42.

[47] Yaptırımsız haliyle hükme işlerlik kazandırılamayacağı yönünde bkz. Can, "Çek Kanunu Kapsamında Bankaların Çeke İlişkin Görevleri ve Sorumlulukları", s. 63.

[48] Hükmün net olmadığı ve kendisine ait olan ancak tacir olmayan çek yaprağını kullanmanın yasak kapsamına giremeyeceği yönünde bkz. Nomer Ertan, s. 2043.

küm dar yorumlandığında sadece tacirin kendi işlemleri için tacir olmayan kişinin çek hesabını kullanması yasaklanmıştır[49]. Bunun tespiti için de bankanın yapacağı bildirim büyük önem taşımaktadır. Kanun bu şekilde çek düzenlemeyi müeyyideye bağladığından ciroyla başkasına ait çeki alan tacirin bu çeki başkasına ciro etmesi halinde yasaya aykırılık söz konusu olmayacaktır[50].

Son olarak belirtmek gerekir ki ÇK ile getirilen vergisel gerekçeleri ağır basan bildirim yükümlülükleri bankaya kendi inisiyatifiyle vergi kaçakçılığını önleme ve piyasanın etkinliğini artırmaya yönelik olarak yardımcı olma imkânı tanımakta ve aksine davranışa ise müeyyide getirmemektedir[51]. Müeyyide getirilmemesi eleştirilse de bankanın vergisel alanda ilgili kurumlara müşteri sırrı gerekçesiyle de olsa gerekli bilgileri vermekten kaçınamayacağı ve aksine hareketinin özel usulsüzlük suçuna yol açtığı düşünüldüğünde bankanın müeyyidesiz olarak yerine getirilmesi istenen bildirim yükümlülüklerine gösterdiği hassasiyet bankanın güvenilirliğini ve itibarını artırıcı bir etki sağlayacaktır. Nitekim banka bildirmese dahi araştırılması gereken bir durum karşısında bankadan bilgi alınacak ve yükümlülükleri yerine getirmemiş olduğunun tespiti halinde vergi hukuku kapsamında sorumluluğu doğabilecektir[52].

III. BANKANIN ÖDEMEYE İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. Genel Olarak

1. Çekin Sahte veya Tahrif Edilmiş Olup Olmadığının İncelenmesi

Banka öncelikle kendisine ibraz edilen çekin sahte olup olmadığını incelemelidir[53]. Düzenleyenin imzasının gerçek olup olmadığını elindeki

[49] Tüzel ya da gerçek kişi tacirin başka bir tüzel kişi ya da gerçek kişi tacirin çek defterini kullanmasının yasak kapsamında olmadığı yönünde bkz. Poroy/Tekinalp, N. 505.

[50] Can, "Çek Kanunu Kapsamında Bankaların Çeke İlişkin Görevleri ve Sorumlulukları", s. 47.

[51] Yükümlülüğü yerine getirilebilmesi için gerekli bilgilere erişmeye yönelik bankanın yetkileri olmadığı yönünde bkz. Ulusoy, s.79 vd.

[52] Ayrıntılı bilgi için bkz. Funda Başaran, "Bankaların Bilgi Verme Yükümlülüğünün Sınırları ve Bilgi Vermekten Çekinmeye Bağlı Özel Usulsüzlük Suçu", Vergi Sorunları Dergisi, S. 143, 2000, s. 178-195.

[53] Bu yükümlülüğün taraflarca kaldırılamayacağı yönünde bkz. Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 266.

imza örnekleriyle karşılaştırmalıdır[54]. Sahte olmadığı kanaatine sahipse de çekin tahrif edilmemiş olması da gerekli olduğundan dikkatli şekilde incelemesini yapmalı buna göre diğer şartlar da sağlanıyorsa ödemeyi yapmalıdır. Nitekim sahte veya tahrif edilmiş bir çeki ödemiş olmasından doğan zarar muhatap bankaya aittir ve bu sorumluluktan kurtulabilmesi ancak çek hesabı sahibinin kendisine verilen çek defterini iyi saklamamış olması gibi bir kusuru sonucu bu zararlı sonucun oluştuğunun ispatlanması ile mümkündür (TTK m. 812)[55]. Kusurun iki tarafta da bulunması mümkündür. Bu halde zarar kusur oranına göre taraflar arasında paylaştırılabilir[56]. Tarafların çek anlaşması yaparken, bankanın sahte veya tahrif edilmiş bir çeki, kusuru olmaksızın ödemesi halinde, zarardan çek hesabı sahibinin sorumlu olacağı hükmünü koyabilirler[57]. Ancak hafif kusur halleri için yapılan sorumsuzluk anlaşması 6098 sayılı Borçlar Kanunu (BK) m. 116, f. 3 hükmü[58] gereğince geçerli olmayacaktır[59].

[54] Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 263.

[55] Örnek Yargıtay kararları için bkz. "Tahrif edilmiş çekten doğan zarar kural olarak muhatap bankaya aittir. çekle ödeme yapmayı kabul eden ve müşterileri ile çek anlaşmaları yapan bir banka, basiretli bir iş adamı gibi hareket ederek gerekli dikkat ve özeni göstermeli ve duraksama halinde çeki uzman kişilere inceletmelidir." Y. 11. HD, T. 17.3.1983, E. 1983/1126, K. 1983/1289; Aynı yönde Y. 11. HD, T. 14.10.1999, E. 1999/5785, K. 1999/7835; "Sahte veya tahrif edilmiş bir çeki ödemekten doğan zarar, muhataba aittir. davacı muhabir bankaya, onun keşideci imzasını kontrol olanağı bulunmadığını bile bile ödeme yetkisi veren muhatap İsviçre bankası, çeki kendi ödemiş gibi sorumlu tutulmalıdır." Y. 11. HD, T. 17.4.1986, E. 1986/1119, K. 1986/2300; Sorumluluğun anlaşmayla kaldırılamayacağına ilişkin bkz. Y.11. HD, T. 7.4.1992, E. 1991/1137, K. 1992/5968, Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası; Bu hallerde bankanın ödeme yaptığı hamile karşı sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre ödediği miktarı talep etme imkânı tanınması gerektiği yönünde bkz. Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s 261.

[56] Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 263; Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya), N. 1047; Pulaşlı, §29, N. 13.

[57] Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 264; Bozer/Göle, s. 270.

[58] BK m 116, f. 3 hükmü şu şekildedir: "Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun yardımcı kişilerin fiillerinden sorumlu olmayacağına ilişkin anlaşma kesin olarak hükümsüzdür."

[59] Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya), N. 1048.

Banka yaptığı ödemeyi kötü niyetli hamile başvurarak geri alabilir ancak iyi niyetli hamile başvuramayacağı kabul edilmektedir[60].

2. İbrazın Süresi İçinde Yapılıp Yapılmadığının İncelenmesi

Kural olarak çek görüldüğünde ödenir ve vadeye ilişkin kayıtlar yazılmamış sayılır, düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çek de ibraz günü ödenir (TTK m. 795, f. 1 ve 2). Ancak, bir süreliğine, bu hükmün aksine olacak şekilde; 31.12.2017 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersiz sayılmıştır (ÇK geçici m. 3, f. 5). Buna göre çek üzerindeki düzenleme tarihi esas alınarak; çek düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde veya aynı kıtada yer alan bir ülkede ödenecekse bir ay, düzenleme yeri ve ödeme yeri ayrı kıtalarda ise üç ay içinde ödeme için ibraz edilmelidir (TTK m. 796)[61]. İbraz süresi dolduğu halde bankaya ibraz edilmemiş çek için düzenleyen çekten cayabilir, caymadığı takdirde muhatap yine ödemeyi yapabilecektir (TTK m. 799). İbraz süresi üzerinden uzun zaman geçtikten sonra ibraz edilen çeklerde, ödeme yapmayı düşünen bankanın daha temkinli hareket etmesi gerekir[62].

3. Hamilin Yetkili Hamil Olup Olmadığının Tespiti

Banka çek karşılığını yetkili hamile ödemek zorundadır. Yetkili hamil ise çekin nama, hamiline ve emre yazılı olması halleri göz önüne alınarak tespit edilecektir. Öncelikle çekler nama, emre veya hamiline olacak şekilde düzenlenebilirler (TTK m. 785, f. 1). Nama yazılı çeklerde hamil çekte adı yazan kişiyse ya da bu kişinin hukuki halefi olduğunu ispatlayabiliyorsa yetkili hamildir. Hamiline yazılı çeklerde ise çekin elde bulundurulması yeterli olup; ciro edilmiş olsa dahi bu ciro çekin hamiline olduğu niteliğini değişmeyecek, yalnızca ciro edeni de müracaat borçluları arasına koyacaktır. Emre yazılı çeklerde ise ciro zincirinin incelenerek yetkili hamil tespit edilecektir. Muhatap banka,

[60] Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s 264; Nihai sorumluluğun çeki sahte veya tahrif edilmiş hale getirende olması gerektiği yönünde bkz. Bozer/Göle, s. 267.

[61] Bir Avrupa ülkesinde düzenlenip de Akdeniz'e sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve aynı şekilde Akdeniz'e sahili olan bir ülkede düzenlenip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır (TTK m. 796, f. 2).

[62] Alman ve İngiliz hukukunda bu esasın kabul edildiği yönünde bkz. Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 289.

çekteki cirolar arasında düzenli bir teselsül var olup olmadığını incelemekle yükümlüdür. Ancak bu yükümlülük imzaların geçerliliğini araştırmayı kapsamayacaktır (TTK m. 801, f. 1).

B. Çekin Karşılığının Bulunması Halinde

1. Genel Olarak

Karşılığı bulunan çek muhatap bankanın herhangi bir şubesine süresi içerisinde ibraz edildiği takdirde ödeme yapılacaktır. İbraz süresi geçirilmiş olmakla birlikte henüz çekten cayılmamışsa ve karşılık hesapta bulunuyorsa tercih bankada olmak üzere ödeme yapılabilecektir (TTK m. 799). Çek hesabının bulunduğu bankaya ibrazı halinde varsa hamilin vergi kimlik numarası alınarak ödeme yapılacak, başka şubeye ödeme için ibraz edildiğinde ise bu şube çek hesabının olduğu şubeden karşılığının olup olmadığını öğrenerek ödemeyi yapacaktır (ÇK m. 3, f. 1). Hesapta karşılık bulunduğu halde ödemeyi geciktiren banka her geçen gün için binde üç gecikme cezası ödeyecektir (ÇK m. 3, f. 7)[63]. Ayrıca ödeme yapmayan banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır (ÇK m. 7, f. 5). Çek hesabında karşılığı bulunmamakla birlikte düzenleyenin diğer hesaplarında para bulunması ve diğer hesapların da kullanılabileceği talimatı alınmışsa[64]; ya da banka nezdinde düzenleyene kredi açılmış olması halinde de çek karşılığının bulunduğu kabul edilmelidir[65]. Ayrıca banka karşılık bulunmasa bile, müşterisinin itibarını düşünerek, müşterisini karşılıksız çekin sonuçlarından korumak için çeki ödeyebilir[66]. Nitekim karşılık bulunmasa da banka ödemeye yetkilidir[67]. Karşılığın bulunduğu düşüncesiyle hataen

---

[63] Gecikmenin makul bir sebebe dayanması halinde faiz ödenmeyebileceği yönünde bkz. Donay, s. 184.

[64] Virman yoluyla bu hesaplardan ödeme yapılabileceği yetkisi verilebileceği, aksi halde çek hesabı dışında diğer hesaplardaki paranın çek karşılığı olarak değerlendirilemeyeceği yönünde bkz. Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s.254; Bozer/Göle, s. 271.

[65] Bahtiyar, 2013, s. 125; Mustafa Erdem Can, "Çek Muhatabı Bankanın Yasal Miktarı Ödeme Sorumluluğu", Legal Hukuk Dergisi. C. 7, S. 80, 2009, s. 2365 vd; Bozer/Göle, s. 229.

[66] Öztan, s. 254 ve s. 303 vd.; Bozer/Göle, s. 277; Bu halde bankanın basiretli bir iş adamı gibi davranma yükümlülüğünü ihlal edebileceği yönünde bkz. Başak Şit, "Bankanın Çek Ödemeleri Dolayısıyla Kredi Sınırlarının Aşılması", BATİDER, C. 26, S. 4, 2010, s. 159.

[67] Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 260.

yapılan ödemeler de bu sebeple geçerli bir ödeme sayılmalı[68] ve banka ödediği miktarı sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre düzenleyenden tahsil etmelidir. Nitekim hamilden ödenen miktarın geri alınması kabul edildiğinde bu hata sebebiyle hamil müracaat haklarını kullanamamış olacağından yine bankanın hamile karşı sorumluluğu doğacaktır[69].

İbraz süresinin dolması üzerine çekten cayılması ya da çek bedelinin ödenmesinin mahkeme kararıyla yasaklanması halinde banka artık karşılık bulunsa dahi çek bedelini ödeyemez[70].

Çekin ödenmesiyle birlikte kambiyo ilişkisi sona erer ve çeke ilişkin borç altına girenler için sorumluluklar kalkmış olur[71]. Banka aralarındaki anlaşma hükümlerine göre düzenleyenden ödediği miktarı çek hesabından düşürerek ya da borç kaydetme yoluyla tahsil edecektir. Bedeli ödenen çek ise makbuz olarak bankada kalacaktır. Bu çek bankaya kambiyo senetlerine özgü takip imkânı sağlamadığından banka karşılığı olmayan çeki ödemesi halinde müşterisi ile arasındaki anlaşmaya dayanarak alacağın takibini yapabilecektir[72].

2. Ödeme Şekline İlişkin Özel Durumlar

a. Yabancı Ülke Parasıyla Ödenecek Çek

Çekin ödeme yerinde rayici olmayan bir para ile ödenmesi şart koşulmuş ve düzenleyen tarafından aynen ödeme şart koşulmamış ise, çek bedeli, çekin ibraz günündeki değerine göre o ülke parası ile ödenebilir. İbraz edilmesine rağmen ödenmediği takdirde hamil, çek bedelinin dilerse ibraz, dilerse ödeme günündeki rayiç değerine göre ülke parasıyla ödenmesini isteyebilir (TTK m. 802, f. 1 ve 3). Bu halde kanaatimizce ibraz gününde ödeme yapılmaması bankanın sorumluluğuna da yol açacaktır ve her gecikilen gün için binde üç oranında gecikme cezası da ödeyecektir (ÇK m. 3, f. 7). Ancak ödeme yapmayan banka görevlisinin, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması yaptırımı, bu halde şikâyet hakkı verse de bunun üzerine ceza verilmesi adil so-

[68] Karşılığın bulunduğu yanılgısına düşülerek de ödeme yapılabileceği yönünde bkz. Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya), N. 1040.

[69] Bu sebeple bankaların düzenleyene başvurması gerektiği yönünde bkz. Bozer/Göle, s. 276 vd.

[70] Bozer:/Göle, s. 265.

[71] Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya), N. 1036.

[72] Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 304; Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya), N. 1042.

nuçlar doğurmayacaktır (ÇK m. 7, f. 5). Bu riskleri önlemek adına çek hesabı açılırken ödemeye ilişkin her ihtimalin düşünülerek bankanın öncesinde çek hesabı sahibiyle bu durumları da kapsayacak şekilde anlaşma yapması faydalı olacaktır. Banka yabancı ülke parasının değerini, düzenleyen çek üzerinde bir kur belirtmemişse, bulunduğu yerin ticari teamüllerine göre hesaplayacaktır (TTK m. 802, f. 2). Aynı şekilde düzenleme ve ödeme yerinde de olan ancak kuru farklı olan para için ödeme yerindeki paranın kuru esas alınacaktır (TTK m. 802, f. 4).

b. Çizgili Çek ve Hesaba Geçirilmek Üzere Düzenlenen Çek

Düzenleyen ya da hamil çekin ön yüzüne iki paralel çizgi atarak içini boş bırakarak ya da "banka" ibaresi yazarak genel olarak; ya da çizgi arasına bir banka unvanı yazarak özel olarak çizebilir (TTK m. 803)[73]. Banka genel olarak çizilen çekin bedelini ya bir bankaya ya da kendi müşterisinin hesabına; özel olarak çizilen çekin bedelini ise unvanı belirtilen bankaya ya da bu banka kendisi ise müşterisinin hesabına ödeyebilir. Müşteri kavramını netleştirmek ise oldukça güçtür. Banka tarafından tanınan, bankayla tanınmaya fırsat verecek seviyede iş ilişkisi içinde olan kişiler müşteri olarak nitelendirilebileceği gibi[74], tek seferlik bir işlem yapılmış olası da müşteri sıfatının kazanılması için yeterlidir. Kanaatimizce çekin tedavül gücünü artırma ve ödemelerin güvenli bir şekilde ve hızlı olarak yapılması amaçlanıyorsa bankanın verdiği hizmetlere yönelik herhangi bir işlem dolayısıyla çeki ibraz eden kişinin bankada kaydına rastlanması halinde bu kişiyi müşteri olarak kabul etmek gerekecektir. Çizgili çekin ödenmesinde banka düzenleyene karşı, ödeme yaptığı kişinin müşterisi olduğunu ispat etme yükümlülüğü altındadır[75].

Aynı şekilde düzenleyen ya da hamil "hesaba geçirilecektir" kaydı ile çek bedelinin kayden ödenmesini de sağlayabilir. Bu halde banka çek bedelini hesaba yatıracak, nakden ödeme yapmayacaktır (TTK m. 805, f.

[73] Uygulamada çizgi yerine zımbalama metodunun da kullanıldığı yönünde bkz. Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 291; Zımbalama metodunun kimyevi maddelerle çizgilerin silinmesini engellemek için tercih edildiği yönünde bkz. Poroy/Tekinalp, N. 473.

[74] Bu yönde bkz. Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 293 vd; Pulaşlı, §24, N. 25.

[75] Poroy/Tekinalp, N. 473.

1)[76]. Kaydi ödeme halinde ödemenin şüpheli olabileceği, muhatap bankanın iflas etmiş veya bir ilamla ispatlanmamış olsa da sadece ödemelerini tatil etmiş veya aleyhindeki herhangi bir icra takibinin semeresiz kalmış olması gibi hallerde, hamil nakden ödeme talep etme hakkını kazanacaktır (bkz. TTK m. 713, f. 2)[77].

Bu yükümlülüklerine aykırı hareket etmesi halinde banka, çek bedeliyle sınırlı olmak üzere, oluşan zararlardan sorumlu olacaktır (TTK m. 803, f. 4 ve m. 805, f. 3).

C. Çekin Kısmen veya Tamamen Karşılıksız Çıkması Halinde

1. Kanunen Ödemekle Yükümlü Olunan Miktar[78]

Muhatap banka süresi içinde ibraz edilen her çek yaprağı için, karşılığın hiç bulunmaması halinde çek miktarına göre en fazla 1000 TL; karşılığın kısmen bulunmaması halinde ise hesaptaki kısmi karşılığa ek olarak, 1000 TL'yi aşmayacak şekilde, çek miktarına kadar Türk Lirasını ödemekle yükümlüdür (ÇK m. 3, f. 3 ve TTK m. 783, f. 2). Bu yükümlülük çek defteri verilen müşteri ile banka arasında kanundan kaynaklı olarak dönülemeyecek bir gayri nakdi kredi sözleşmesi yapıldığı hükmüne dayanır ve aksine anlaşma yapılması da mümkün değildir (ÇK m. 3, f. 3)[79]. Ancak çek hesabı sahibi ve banka anlaşarak çekin karşılık-

[76] İbrazdan çok kısa bir süre önce hesap açan ve bu hesaba karşılığın yatırılması üzerine nakit olarak derhal karşılığı isteyen hamilin durumunun bankaca dikkatle incelenmesi gerektiği yönünde bkz. Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 297; Poroy/Tekinalp, N. 474; Çek karşılığının ödenmesi için hamilin bankada hesap açarak müşterisi olması gerektiği böylece karşılığın bu hesaba yatırılarak ödenebileceği yönünde bkz. Pulaşlı, §24, N. 39.

[77] Pulaşlı, §24, N. 41.

[78] Bu miktar, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan fiyat endekslerindeki yıllık değişmeler göz önünde tutularak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından her yıl Ocak ayında belirlenir ve Resmî Gazete'de yayımlanır (ÇK m 3, f. 3). Tebliğ ve 2009 yılından bu yana gerçekleştirilen sorumluluk miktarı değişiklikleri için bkz. http://www.tcmb.gov.tr/yeni/bgm/oatim/Sorumluluk.html (15.04.2013 tarihinde erişilmiştir.); Bankanın her bir çek yaprağı başına ödemekle zorunlu olduğu miktarın "özen ikaz akçesi" olarak adlandırılabileceği yönünde bkz. Poroy/Tekinalp, N. 520.

[79] Çek defteri verilmekle bankaların çek bedelinin çek hesabında karşılığının bulunduğu ve çek defteri sahibinin tasarruf yetkisinin bulunduğu görünümü yarattıklarından dolayı, karşılıksız kalan çek bedelinin tamamından sorumlu olması gerektiği yönünde bkz. ÇK muhalefet şerhi, N. 5; Sorumluluk miktarının yeterli olmamakla birlikte uygulamaya işlerlik kazandırabileceği yönünde bkz. Bahtiyar, 2013, s. 153.

sız çıkması halinde kanunen öngörülenden daha yüksek bir miktarın ödenmesini, çek yaprağında da bunu belirterek, kararlaştırabilirler[80].

Kanunen ödenmesi gereken miktarın ödenmemesi halinde ise banka, ibraz tarihi üzerinden geçen her gün için binde üç gecikme cezası ödeme yükümlülüğü altındadır (ÇK m. 3, f. 7). Ödeme yapmayan memur ise, şikâyet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (ÇK m. 7, f. 5).

Bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarı, ancak hamil talep ederse ödemek zorundadır ve ödeme karşılıksızdır işlemi yapılırken yapılacaktır[81]. Çekin kısmen ya da tamamen karşılıksız kalması halinde hamil talep etmezse ve hatta kısmi ödemeyi reddetmiş olsa dahi, bankanın kanunen ödemekle zorunlu olan kısmın ödenmesini teklif etmesi gerektiği ileri sürülmektedir[82]. Kanunen ödenmesi gereken miktar ve karşılık varsa hesaptaki bu miktarın ödenmeme nedeni karşılıksızdır işlemi yapılırken açıkça yazılacağından, dolaylı olarak da olsa banka tarafından hamil aydınlatılmak zorundadır. Ancak karşılıksız işleminin yapılması da hamilin talebine bağlı olduğundan bu noktada, karşılıksızdır işleminin yapabileceği yönünde bankanın aydınlatıcı davranması gerekmemektedir. Çekin sağladığı imkânların farkında olmaksızın çek kabul eden hamilin, banka tarafından, kendi müşterisinin zararına olacak şekilde korunmasını beklemek kendisi de tacir olan ve kar amacı güden bir anonim şirketten beklenmemelidir.

Banka hamilin talebi üzerine ödediği bu miktar için müşterisine rücu edebilecektir[83]. Ancak bu talep kambiyo ilişkisine dayanmaz[84]. Banka ve müşterisi arasında yapılan, yapılmasa da kanunen yapıldığı varsayılan gayri nakdi kredi sözleşmesine dayanır. Her ne kadar kanunen ödenmesi gereken miktar ile çek yaprağı başına bankalara sorumluluk getirildiği algısı yaratılsa da, bankalara iç ilişkide müşterisine rücu imkânının tanınması hatalı olmuştur. Nitekim bu halde banka yalnızca

[80] ÇK m. 3 gerekçesi; Donay, s. 183.

[81] ÇK m. 3 gerekçesi.

[82] Kırca, s. 15; Şafak Narbay, "5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi", Terazi Hukuk Dergisi, S. 43, 2010, s. 43.

[83] Gönen Eriş, Açıklamalı - İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, 5. Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010, s. 798; Can, "Çek Muhatabı Bankanın asal Miktarı Ödeme Sorumluluğu", s. 2381 vd.; Can, "Çek Kanunu Kapsamında Bankaların Çeke İlişkin Görevleri ve Sorumlulukları", s. 64.

[84] Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 255.

müşterisi ve kendi ilişkisi dâhilinde çekin ödenebilirliği üzerinde duracak, müşterisinden tahsil edebileceği kadarıyla çek hesabı açacak ve çek defteri verecek hamillerin korunmasını göz önüne almayacaktır[85]. Bankaların düşünüldüğü şekilde geniş kapsamlı olarak, hem hamilleri hem piyasayı koruyucu şekilde hareket etmeleri ancak çek yaprağı başına sorumlu olunan miktara tek başına katlanmaları ya da gerekli özenin gösterildiğinin ispatı halinde müşterisine ya da bu tür sorumluluklar için ilgili kurumlarca yönetilen bir sorumluluk fonunun düzenlenmesiyle mümkün olabilecektir.

Bankanın kanundan kaynaklı ödeme yükümlülüğü 5 yıllık süreyle sınırlandırılmıştır. Çek defterinin basım tarihinden itibaren 5 yıl geçtikten sonra ibraz edilen çekler için bankanın her çek yaprağı için kanuni bir ödeme sorumluluğu bulunmamaktadır (bkz. ÇK m. 3, f. 9)[86]. Bu düzenlemenin amacı ise bankalarca verilen çek defteri iade edilmediği sürece banka ve müşterisi arasındaki çek hesabı anlaşması ve dolaylı olarak gayri nakdi kredi sözleşmesi süresiz olarak devam etmesindeki sakıncaları gidermektir. İade edilmeyen çek yapraklarının fazlalığı göz önüne alınarak bankanın sorumluluğu çek defteri basım tarihinden itibaren 5 yıl süreyle sınırlandırılmıştır[87]. Bu hükme paralel olarak çek defterlerinin üzerinde basım tarihinin de yer alacağı hükmü getirilmiştir[88]. Kanaatimizce çek defterinde basım tarihi bulunmadığı takdirde bankanın sorumluluktan kurtulmaması gerekir[89]. Nitekim eski çek defterlerinde basım tarihi yer almadığından bu çek yapraklarına ilişkin

[85] Yaprak başı sorumluluğunu verilen çek defterine göre hesaplayarak en baştan müşterisinden teminat amaçlı bir hesaba aktarma ya da benzeri bir teminatın alınmasıyla çek defterinin verilmesi halinde müşterinin bilinçli davranmasının dolaylı olarak sağlanacağı yönünde bkz. Poroy/Tekinalp, N. 520; bankanın bu tür teminatlar almasının doğal olduğu yönünde bkz. Bozer/Göle, s. 311; Bankaların bu tür teminat işlemlerinin açıkça kanunun amacına aykırı olduğu ve uygulamadaki bu tür işlemlerin yasaklanması gerektiği yönünde bkz. Haluk Çolak, "3167 Sayılı Kanunun Uygulamasında Bankaların Özen Yükümlülüğü İle Karşılıksız Çek Keşide Etmek Suçunun Cezaî Hüküm ve Sonuçları", Çek Hukukunun Güncel Sorunları (Sempozyum- 4 Ocak 2002), İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2002-11, s. 94, http://www.ito.org.tr/itoyayin/0000447.pdf (03.05. 2013 tarihinde erişilmiştir.).

[86] Bu düzenleme 31.1.2012 tarih ve 6273 sayılı kanun m. 2 hükmü ile eklenmiştir.

[87] Bkz. ÇK Değişiklik, m. 2 gerekçesi.

[88] Bkz. ÇK Değişiklik, m. 1 gerekçesi.

[89] Bu halde bankanın sorumluluğunun 10 yıllık zamanaşımı süresine tabi olacağı yönünde bkz. Can, "Çek Kanunu Kapsamında Bankaların Çeke İlişkin Görevleri ve Sorumlulukları", s. 64.

bankaların kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktar için sorumluluklarının 30.06.2018 tarihinde sona ereceği hükmü de bu görüşü doğrular niteliktedir (bkz. ÇK Geçici m. 3, f. 4). Bu süreler hak düşürücü sürelerdir ve bu süreler geçtiği halde banka ödeme yaparsa artık banka ve müşterisi arasında yapıldığı varsayılan gayri nakdi kredi sözleşmesine değil sebepsiz zenginleşme ya da vekâletsiz iş görme hükümlerine dayanarak müşteriye rücu edebilecektir[90].

Takas odaları aracılığıyla ibraz edilmiş çekler için, kısmi ödeme yapılamayacağından, sorumluluk tutarı dâhil olmak üzere kısmi ödeme yapılmayacaktır. Ancak bu durum bankanın yükümlülüğü tamamen ortadan kaldırmamaktadır; hesapta bulunan kısmî karşılık tutarı, çeki ibraz eden hamil lehine on beş gün süreyle bloke edilecektir (ÇK m. 8, f. 4).

2. Karşılıksızdır İşlemi

Bankanın kanunen ödeme yaptığı miktar dışında kalan, karşılıksız kısım için[91], hamilin talebi üzerine, banka tarafından "karşılıksızdır" işlemi yapılacaktır (ÇK m. 3, f. 1). Karşılıksızdır işlemi çekin zamanında ibraz edilmiş ve ödenmemiş olduğunu protesto ile aynı sonucu doğuracak şekilde ispatlamakta ve böylece hamil müracaat haklarını bu durumu bu şekilde ispatlayarak kullanabilmektedir (TTK m. 808). Bu işlem; çekin arka yüzüne, çekin bankaya tahsil için ibraz edildiği tarih, çek hesabı sahibinin hesap durumu, bankanın yükümlülüğü çerçevesinde ödediği miktar, bu miktar dışında karşılıksız kalan tutar ve çeki ibraz eden gerçek kişinin kendi adına ya da bir tüzel kişi adına hareket ettiği de belirtilerek, adı yazılarak ve son olarak bu kişi ve banka yetkilisinin imzası alınarak gerçekleştirilir. Hamilin imzalamaktan kaçınması halinde ise karşılıksızdır işlemi yapılmayacaktır (ÇK m. 3, f. 4). Hamilin talebine rağmen, kısmen veya tamamen karşılığı bulunmayan çekle ilgili olarak, karşılıksızdır işlemi yapmayan banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (ÇK m. 7, f. 4).

---

[90] Can, "Çek Kanunu Kapsamında Bankaların Çeke İlişkin Görevleri ve Sorumlulukları", s. 62.

[91] Çek hesabında karşılık bulunmakla birlikte bu miktarın banka lehine rehnedilmiş olması ya da üzerinde haciz veya tedbir kararının bulunması halinde de çekin karşılıksız olduğu sonucuna varmak gerektiği yönünde bkz. Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya), N. 1058.

Karşılığın kısmen bulunmasına rağmen bankanın ödemek zorunda olduğu tutar da dâhil olmak üzere, hamil kısmi ödemeyi kabul etmiyorsa karşılıksızdır işlemi yine bankanın yasal olarak ödemek zorunda olduğu tutar düşülerek gerçekleştirilecektir. Hesaptaki kısmi karşılığın da düşürülüp düşürülemeyeceği yasada net olarak belirtilmemiştir. Ancak "karşılanamayan" ifadesi göz önüne alındığında hesapta bulunmama sebebiyle karşılanamayan kısım için karşılıksızdır işlemi yapılmalıdır. Hesabın bakiye durumu da karşılıksızdır işlemine yansıtılacağından, kısmi karşılığın reddedilmesiyle, bu kısım için müracaat hakkının kaybedilmesi gerekmektedir[92]. Bu halde; ibraz tarihi ve ödememe nedeni yazılır ve üzerine hamilin imzası alınarak çek hamile iade edilir. Çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi alınır ve banka tarafından saklanır. Karşılığın hiç bulunmaması ya da sadece bankanın ödemekle yükümlü olduğu tutarın talep edilmesi halinde de karşılıksızdır işlemi bu şekilde yapılacaktır (ÇK m. 3, f. 5).

Banka ödemekle yükümlü olduğu tutar dâhil kısmi ödeme yapmışsa çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisi ücretsiz olarak hamile verilecek, çek bankada kalacaktır. Bu onaylı çek fotokopisi karşılıksız kalan kısım için normal bir çek yaprağının sağladığı tüm imkânları vermektedir. Hamil kambiyo senetlerine özgü takip yoluna gidebileceği gibi cumhuriyet başsavcılığına talepte bulunurken dilekçesine bu fotokopiyi ekleyebilir ve ispat aracı olarak da bu fotokopiyi kullanabilir. İlgili icra dairesi ve savcılık talep ederse banka çek aslını bu mercilere gönderecektir (ÇK. M. 3, f. 6).

Çek üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre işleme tabi tutulacağından takvim çatışması sonucunda dahi düzenleme tarihinden önce kısmen ya da tamamen ödenmemiş çek için hukuki takip yapılamayacaktır. İleri tarihli çekler için de üzerindeki düzenleme tarihi esas alınarak ibraz edilmiş olması ve karşılıksız işleminin yapılmış olması hukuki takip yapılabilmesi için gereklidir (ÇK m. 3, f. 8). Nitekim 31.12.2017

[92] Reddedilen kısım için müracaat hakkının kaybedileceği yönünde bkz. Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 202; Düzenleyen dışındakilere karşı müracaat hakkının kaybedileceğine yönelik bkz. Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya), N. 1039; Poliçede olduğu gibi çekte de kısmi ödemenin reddedilemeyeceği ancak reddi halinde ise bu kısım için müracaat haklarının kaybedileceği yönünde bkz. Poroy/Tekinalp, N. 471a; 20.000 TL'lik çek için, hesapta 500 TL bulunması ve bu kısımla birlikte bankanın sorumluluk miktarı olan 1000 TL'nin reddi halinde 20.000 TL-(1000 TL+ 500 TL)=18.500 TL için karşılıksız işlemi yapılacağı örneği için bkz. Pulaşlı, §35, N. 58.

tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersiz sayılmaktadır (ÇK geçici m. 3, f. 5).

3. Diğer Yükümlülükler

Çekin kısmen ya da tamamen karşılıksız çıkması halinde, hamil talep ederse, muhatap banka, çek düzenleyenin adreslerini hamile vermekle yükümlüdür (ÇK m. 2, f. 2)[93]. Bu yükümlülüğün ihlali halinde ilgili bankaya Cumhuriyet savcısı tarafından beş yüz Türk Lirasından beş bin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir (ÇK m. 7, f. 10).

Çek hesabı kapatıldıktan sonra, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibraz edilen çekler de karşılıksızdır işlemine tabi tutulur (ÇK m. 2, f. 10). Çek hesabının kapatılmasının çekin geçerliliği üzerinde olumsuz bir etkisi olmayacaktır[94].

D. Bankanın Çeke Duyulan Güveni Artırıcı İşlemleri

TTK m. 784 gereği çekte kabul yasaktır. Bu yasak çekin biran önce ödeme için ibrazı sağlanmakta, bankaların çek borçlusu değil düzenleyene karşı hizmet eden bir kurum olduğu gerçeğine uymakta ve kabulle çekin banknota dönüşmesine engel olarak bankaların devletin banknot basmadaki tekel yetkisine müdahale etmesini engellemektedir[95]. Ancak buna rağmen kabul sonucu doğurmayacak şekilde, çeşitli yollarla çekin ödeneceğine ilişkin hamile güvence veren işlemlerle çekin tedavül gücünü artırıcı işlemler yapılabilmektedir.

1. Çekin Teyit Edilmesi

Banka, hamilin ya da düzenleyenin talebiyle, çek üzerine "teyit edilmiştir", "blokedir" gibi ifadelerle karşılığın bulunduğunu belirtebilmektedir. Kabul anlamı taşımadığından doktrin ve Yargıtay kararlarında da kabul edilen bir uygulamadır. Bu teyide rağmen çekin ödeme için ibrazında çek karşılığının bulunmaması halinde bankanın hamile karşı sorumluluğunun doğup doğmayacağı ve sorumluluğunun dayanağının ve

[93] Bankacılık sırrına bir istisna getirildiği yönünde bkz. Donay, s. 178.

[94] Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 254.

[95] Bahtiyar, 2013, s 140.

kapsamının ne olacağı ise belirsizdir[96]. Nitekim bu halde banka kabul eden gibi sorumlu olursa kabul yasağı delinmiş olacaktır. Ancak çekin teyidi ile banka kabul edenin aksine, feri bir borç altına girmektedir[97]. Bankanın teyit halinde çek karşılığını ayrı bir hesaba alarak hamil lehine bloke etmesi, ibraz süresi içinde kanundan kaynaklı yükümlülüklerle çekin karşılıksız kalmasını önleyeceğinden bankanın basiretli davranmasının bir gereğidir[98]. Teyit işlemi ibraz süresi sonuna kadar yapılabilir[99]. Çek teyit edilmiş olsa bile eğer çek hakkında ödenmemesi yönünde mahkeme kararı bulunmaktaysa çek ödenmeyecektir[100].

2. Çekin Vizesi

Teyitten farklı olarak yalnızca banka çek karşılığının bilgi alındığı an için mevcut olduğunu bildirir ancak sonrası için bir sorumluluk üstlenmez, taahhütte bulunmaz[101]. Hamile bir koruma sağlamadığından uygulamada kabul gören bir işlem değildir[102]. Ayrıca bankanın sır saklama yükümlülüğü göz önüne alındığında, müşterisinin talimatı olmaksızın, çek hesabıyla ilgili bilgiyi *açıkça* ödeme istemeyen sadece bilgi almak isteyen çek hamiliyle paylaşmaması gerektiği kanaatindeyiz. Bu

[96]Bir Yargıtay kararı şu şekildedir: "Çekin arkasına banka yetkililerince konulan bloke kaydı çeki teyitli bir çek haline getirmiştir. Bu nedenle ibraz tarihinde karşılığının bulunmaması halinde teyit veren bankanın çek hamiline karşı bağımsız olarak sorumluluğu söz konusudur." Y. 11. HD, T. 22.3.1991, E. 1991/1901, K. 1991/2038; Çek karşılığı bulunmadığı halde teyit edilmesi ise şu şekilde değerlendirilmiştir: "Keşideci ile işbirliği içinde bulunan davalı banka görevlilerinin karşılığı bulunmayan çeke ilişkin resmi evrakta sahtecilik suçu işlemek suretiyle teyit şerhi vermiş olmalarına, daha sonra da davalının teyit kaydından ötürü bankayı ibra ederek çeki geri alması karşısında davalı artık bankadan herhangi bir talepte bulunamaz." Y. 11. HD, T. 29.12.1993, E. 1993/2232, K. 1993/8792; Bankanın sorumluluğunun kapsamına ilişkin bir karar ise şu şekildedir: "Teyitli çeklerde çeki teyit eden muhatap banka, ibraz süresi içinde çek bedelini bloke etmek ve başvuru olduğunda bedelini ödemekle yükümlüdür. Bankanın çek hamiline karşı sorumluluğu çek bedeli ile sınırlıdır. Yasadan doğan tazminat sorumlulukları ise keşideciye aittir." Y. 19. HD, T. 11.2.1992, E. 1992/214, K. 1992/110; Y. 11. HD, T. 24.1.2006, E. 2004/14077, K. 2006/501 Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası

[97] Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s 273.

[98] Bahtiyar, 2013, s. 141; Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 274.

[99] Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 274; Pulaşlı, §24, N. 15.

[100] Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 274;Pulaşlı, §24, N. 23.

[101] Bahtiyar, 2013, s. 141 vd.

[102] Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya), N. 974.

gibi durumlar söz konusu ise hesap sahibinin talimatına göre hareket edilmesi yerinde olacaktır. Ayrıca bankanın hesapta karşılık olup olmadığını incelemeden önce yapması gereken incelemeler göz önüne alındığında, müşterisinin isteği de olmaksızın, bir üçüncü kişinin açıkça ve yalnızca bilgi alma talebi söz konusu olduğunda, bu talebi yerine getirmesi iş yükü oluşmasına sebebiyet verecektir. Unutulmamalıdır ki banka tüm bu incelemeleri yetkili olan hamile *ödeme yapmak için* gerçekleştirmektedir.

3. Garantili Çek

Daha öncede belirttiğimiz gibi banka ve çek hesabı sahibi yaptıkları bir anlaşmayla kanunen ödenmesi gereken miktarın üstünde de bir sorumluluk miktarı belirleyebilirler. Çek dışında bir anlaşma olduğundan kabul yasağına aykırı bir işlem niteliğinde değildir[103]. Nitekim ÇK gerekçesinde de temelleri bulunmaktadır[104]. Bu çeklerin en önemli özelliği çek karşılığı bulunmasa bile bankanın, muhatap ve düzenleyen arasındaki anlaşmaya göre, belli bir miktara kadarki ödemeleri garanti etmesidir[105].

4. Banka Çeki

Bankalar kabul edilmiş bir çekle aynı sonucu doğuracak şekilde lehtarı müşterileri ya da müşterinin belirleyeceği bir kişi lehine çek keşide edebilirler. Bu halde ödeneceği garantili olan[106] çok güvenilir bir çek ortaya çıkacağından bu tür çeklerin tedavül yeteneği oldukça fazladır[107]. Çekte de düzenleyen ve muhatabın aynı kişi olabileceği TTK m. 673'e açık atıf yapılmasına dayanılarak, aksi görüşler bulunmakla birlikte[108], doktrin ve Yargıtay tarafından kabul edilmektedir[109].

---

[103] Bahtiyar, 2013, s. 142.

[104] ÇK m. 3 gerekçesi.

[105] Fırat Öztan, Garantili Çek: (Eurocheque), Ankara: Turhan Kitabevi, 1982, s. 34; Pulaşlı, §24, N. 4.

[106] Düzenleyeni banka olan bir çekin karşılıksız çıkmasının düşünülemeyeceği yönünde bkz. Pulaşlı,, §24, N. 6.

[107] Detaylı bilgi için bkz. Alper Erdem, "Çekin Zorunlu Unsurları Ekseninde Banka Çeki", Terazi Hukuk Dergisi, C. 7, S. 65, 2012, s. 39-43; Tartışmalar için bkz. Ömer Teoman, "Banka Çekleri" Hukuken Çek Midir?", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 54, S. 1-4, 1994, http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuhfm/article/view/1023004131/1023003729 (03.05.2013 tarihinde erişilmiştir.).

[108] Çekin ibrazı, ödenmesi, karşılıksızdır işlemi yapılması ve cezai hükümler düşünüldüğünde birçok hükmün uygulama alanı bulamayacağı gerekçesiyle banka çekini Borçlar Kanunu kapsamında düşünülmesi gerektiği yönünde bkz. Pulaşlı, §24, N. 11.

SONUÇ

Çekin piyasadaki önemi ve etkinliği arttıkça çeke ilişkin düzenlemeler de artmakta ve piyasayı göz önüne alan düzenlemeler çoğalmaktadır. Bu sebeple çeke ilişkin özel hukuk düzenlemeleri yerini kamusal nitelikteki düzenlemelere bırakmakta ve kambiyo ilişkisindeki taraflara nazaran muhatap bankanın sorumlulukları artmaktadır. Bankaların çeke ilişkin sorumluluklarının çek hesabı açılmasından ödenmesine kadar ağırlığı göz önüne alındığında bankaların çek işlemlerine özel bölümler ya da en azından çek işlemleriyle görevlendirilmiş uzman personelle çeke ilişkin işlerini yürütmesi oldukça faydalı olacaktır.

Çek hesabı açılmasında bankalar öncelikle talepte bulunan gerçek kişiyse kendisinin, tüzel kişiyse üst düzey yönetiminde bulunan kişilerin çek düzenleme ve çek hesabı açmada yasaklı olup olmadığını incelemeli buna göre işleme devam etmelidir. Üst düzey yöneticiler için de aranan bu şart doktrinde eleştirilse de kanaatimizce hem tüzel kişinin menfaati hem de piyasanın etkinliği için gereklidir. Ayrıca ekonomik suç işleyenlere dolaylı olarak ekonomik zarar verdiği ve tamamen ilgili tüzel kişinin yönetimi ya da ödeme şeklini belirleme tercihine dayandığı için uygulamada sorun yaratmayacak niteliktedir.

Çek defterleri tacir olan, olmayan ve hamiline şeklinde ayrılmıştır. Tacir olan ve olmayan çek ayrımında tacirlerin itibarının çeke olumlu yönde etkisi olacağı düşünülse de çekin güvenilirliği ve düzenleyenin güvenilirliği farklı kavramlardır. Hamiline olan ve olmayan ayrımı ise vergisel boyutu olan gerekçelere dayandırılmış ve aykırılık halindeki müeyyideler düzenleyenin iradesi dışında da çeklerin hamiline hale gelebileceği göz ardı edilerek getirilmiştir. Çek yapraklarının ayırt ediciliğinin sağlanmasında yalnızca tacir olan, olmayan ve hamiline ibareleriyle sınırlı olarak renk düzenlemesi getirilmesi, her bankaların çek yapraklarını farklı renk ve desende basması mümkün olduğundan yetersizdir. Çek yaprağının tümü için renk ve/veya desen öngörülmesi ayırt ediciliği sağlamada daha başarılı olacaktır.

Tacir tüzel kişi hesapları ve hamiline çek yapraklarına ilişkin bankalara yüklenen bildirim yükümlülüğü birçok yönden etkinliğinin sağlanmasında engeller içermektedir. Yükümlülüğe aykırılığın ÇK kapsamında müeyyidesinin bulunmaması doktrinde eleştirilse de asıl sorun bu yükümlülüğün özellikle tacir tüzel kişi hesaplarıyla ilişkili kişilerin tes-

[109] Pulaşlı, §24, N. 6 ve bkz. dn. 621'de anılan diğer yazarlar.

pitinde gerekli verileri sağlama hakkı ve imkânı olmayan bankaların asıl işi bankacılık hizmeti vermekken nasıl vergi denetçiliği yapacağıdır. Bankaların müşterilerinin itibarını korumak için karşılıksız çeki ödemeye yetkili olduğu bir sistemde müşterilerini ihbar yükümlülüğü altında tutmak ve bunu müeyyide olmadığı halde yapmalarını beklemek hayatın olağan akışına da aykırılık arz etmektedir.

Bankaların sahte yada tahrif edilmiş bir çeki ödemeleri halinde sorumluluk onlara ait olacaktır. Kusursuz sorumluluk hali olan bu durumda düzenleyenin de kusuru bulunması halinde zararın taraflar arasında paylaştırılması gerekecektir. Bu sorumluluğun kaldırılmasına ilişkin anlaşmalar yalnızca bankanın hiçbir kusuru olmaksızın ödeme yapmış olması halleri için geçerli kabul edilecektir.

Yabancı ülke parasıyla ödenecek çeklerde çek hesabının para biriminin çek yaprağıyla uyuşmaması hallerinde öngörülen düzenlemelerin uygulanmasında sorunlar yaşanabileceğinden çek anlaşmasında tüm ihtimallerin değerlendirilerek düzenleyenle anlaşmaya varılması yerinde olacaktır. Çekin ödenmesine ilişkin çizgili çek ve hesaba geçirilmek üzere düzenlenen çek kısmen işlem güvenliğini sağlayıcı niteliktedir. Ancak çizgili çeklerin ödenmesinde müşteri kapsamına kimlerin girdiği yoruma açık olduğundan kavramın kanunda netleştirilmesi gerektirilmektedir. Kanaatimizce çekin tedavülünün ve kullanımının yaygınlaştırılması amaçlanıyorsa hamilin muhatap bankanın verdiği hizmetlerden herhangi birinde kaydına rastlanması müşteri olarak kabul edilmesi için yeterli olmalıdır.

Bankanın karşılıksız kalan her çek yaprağı kanunen ödemekle sorumlu olduğu her yıl güncellenen belli bir miktar bulunmaktadır. Muhatap bankanın yaptığı ödeme düzenleyenle arasında yapıldığı varsayılan gayri nakdi kredi sözleşmesine dayandırılmıştır. Bu sebeple taraflar yapacakları bir kredi sözleşmesinde daha yüksek bir miktarın ödenmesini de kararlaştırabilir. Uygulamada çek defterlerinin sayfalarına göre hesap açılırken sorumlu olunacak miktar düzenleyenden peşinen tahsil edilmektedir. Bankaların bu şekilde davranması kanunen düzenleyene rücu imkanı tanındığından basiretli davranmanın bir gereğidir. Ancak bu düzenlemeyle istenen hedefe ulaşılması bu sorumluluğa bankanın tek başına katlanması yada kusursuzluğunun ispatıyla faydalanabileceği bir sorumluluk fonunun kurulmasıyla mümkün olabilecektir. Bu sorumluluk 5 yılla sınırlandırılmış ve sürenin başlangıcı çek defterinin basım tarihi olarak belirlenmiştir. Bu sebeple ÇK'ya göre çek basım tarihi çekte bu-

lunması gereken unsurlardan biri haline getirilmiştir. Kanaatimizce çek basım tarihinin bulunmaması halinde bankanın bu imkândan faydalanmaması gerekir.

Bankaların kambiyo ilişkisinin tarafı haline getirilmesi mümkün değildir. Bu sebeple muhatap bankanın çeki kabul etmesi yasaklanmıştır. Temel gerekçesi çekin kredi değil ödeme aracı olması gerektiği düşüncesidir ancak ileri tarihli çeklerin durumu çekleri kredi aracı haline getirmiştir. Bu sebeple uygulamada kabul yasağı dolanılmakta ve teyitli çek, vizeli çek, garantili çek ve banka çeki gibi çek türleri ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlar kabul yasağının ve çekin ödeme aracı olduğu düşüncesinin tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

KAYNAKÇA

Antalya, Gökhan. "Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması Teorisi", Uluslararası Ticaret Sempozyumu: Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması. 2008, s. 143-152.

Bahtiyar, Mehmet. Kıymetli Evrak Hukuku. Gözden Geçirilmiş 6. Bası, İstanbul: Beta, 2009.

Bahtiyar, Mehmet. Kıymetli Evrak Hukuku. Yeni TTK'ya Uyarlanmış 11. Bası, İstanbul: Beta, 2013.

Başaran, Funda. "Bankaların Bilgi Verme Yükümlülüğünün Sınırları ve Bilgi Vermekten Çekinmeye Bağlı Özel Usulsüzlük Suçu", Vergi Sorunları Dergisi. S. 143, 2000, s. 178-195.

Bozer, Ali, Celal Göle. Kıymetli Evrak Hukuku. 3. Bası, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 2013.

Can, Mustafa Erdem. "Çek Kanunu Kapsamında Bankaların Çeke İlişkin Görevleri ve Sorumlulukları", Kazancı Hukuk Dergisi. C. 8, S. 91-92, 2012, s. 38-68.

Can, Mustafa Erdem. "Çek Muhatabı Bankanın Yasal Miktarı Ödeme Sorumluluğu", Legal Hukuk Dergisi. C. 7, S. 80, 2009, s. 2361-2386.

Çolak, Haluk. "3167 Sayılı Kanunun Uygulamasında Bankaların Özen Yükümlülüğü İle Karşılıksız Çek Keşide Etmek Suçunun Cezaî Hüküm ve Sonuçları", Çek Hukukunun Güncel Sorunları (Sempozyum-4 Ocak 2002). İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2002-11, http://www.ito.org.tr/itoyayin/0000447.pdf (03.05. 2013 tarihinde erişilmiştir.).

Donay, Süheyl. "Yeni Çek Kanunu Hakkında Görüşler", Kazancı Hukuk Dergisi. S. 67-68, 2010, s. 172-194.

Erdem, Alper. "Çekin Zorunlu Unsurları Ekseninde Banka Çeki", Terazi Hukuk Dergisi. C. 7, S. 65, 2012, s. 39-43

Eriş, Gönen. Açıklamalı - İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku. 5. Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.

Güney, Alptekin. Banka Hukuku. İstanbul: Beta, İstanbul, 2012.

Kahyaoğlu, Emin Cem. "5941 sayılı Çek Kanunu ile İlgili Tesbitler", Kazancı Hukuk Dergisi. S. 67-68, 2010, s. 140-148.

Kazancı Bilişim- İçtihat Bilgi Bankası.

Kendigelen, Abuzer. "Çek Kanunu Tasarısı Taslağının Hukuki Açıdan Değerlendirilmesi", Hukuki Perspektifler Dergisi. Sayı 8, 2006, s. 177-186.

Kırca, İsmail. 5941 Sayılı Çek Kanunu – Konferans (22 Ocak 2010). Ankara: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayını, 2010.

Narbay, Şafak. "5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi", Terazi Hukuk Dergisi. S. 43, 2010, s. 65-98.

Nomer Ertan, N. Füsun. "Çek Kanunu Tasarısı Taslağında Tacir Çeki ve Matbu Hamiline Çek", Legal Hukuk Dergisi. S. 79, 2009, s. 2037-2050.

Öztan, Fırat. Garantili Çek: (Eurocheque). Ankara: Turhan Kitabevi, 1982.

Öztan, Fırat. Kıymetli Evrak Hukuku. Güncellenmiş 18. Bası, İstanbul: Turhan Kitabevi, 2013.

Poroy, Reha ve Ünal Tekinalp. Kıymetli Evrak Hukuku Esasları. Gözden Geçirilmiş 21. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013.

Pulaşlı, Hasan. Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları. Genişletilmiş ve Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.

Şit, Başak. "Bankanın Çek Ödemeleri Dolayısıyla Kredi Sınırlarının Aşılması", BATİDER. C. 26, S. 4, 2010, s. 157-165.

TBMM. Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/538, 2/85, 2/119), http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss137.pdf (13.04.2013 tarihinde erişilmiştir.).

TBMM. Çek Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/710) (Genel Gerekçe ve Madde Gerekçeleri), http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss445.pdf (13.04.2013 tarihinde erişilmiştir.).

Tekinalp, Gülören ve Ünal Tekinalp. "Perdeyi Kaldırma Teorisi", Prof. Dr. Reha Poroy'a Armağan. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1995.

Teoman, Ömer. "Banka Çekleri" Hukuken Çek Midir?", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası. C. 54, S. 1-4, 1994, HYPERLINK "http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuhfm/article/view/ 1023004131/1023003729" http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuhfm/article/view/1023004131/1023003729 (03.05.2013 tarihinde erişilmiştir.).

Teoman, Ömer. " Yeni Çek Yasası "Tacir Çekleri"ni Getiriyor", Referans Gazetesi. 27 Mayıs 2009, s. 22.

Topçuoğlu, Metin. "Yeni Çek Kanunu Çerçevesinde Çeklerde Gerçek Kişilerin Temsili ve Temsilin Sonuçları", BATİDER. C. 26, S. 4, 2010, s. 135-154.

Ulusoy, Erol E.. "Çek Kanunu Tüzel Kişilik Perdesini Aralıyor", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. C. 1, S. 1, 2010, s. 69-85.

UYAP Mevzuat-İçtihat Programı 2013.

Ülgen, Hüseyin, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen ve Arslan Kaya. Kıymetli Evrak Hukuku. Güncellenmiş 7. Basıdan 8. (Tıpkı) Bası, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.

Yanlı, Veliye. Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay Sahiplerinin Ortaklık Alacaklılarına Karşı Sorumlu Kılınması. İstanbul: Beta, 2000.